

معرفی کتاب‌های مرتبط با سوءمصرف مواد

پیشگیری و درمان اعتیاد

نویسنده: دکتر عبدالرضا عزیزی

ناشر: انتشارات چهارم

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۱، ۵۴۵ صفحه، قطع وزیری

در حال حاضر، ایران گرفتار شش معضل است که اگر برای آنها فکر عاجل نشود، کشور دچار مشکلات عدیده خواهد شد:

- ۱- اعتیاد و قاچاق مواد مخدر (موضوع مورد بحث کتاب حاضر)
- ۲- جمعیت
- ۳- آلودگی شهرهای بزرگ (بویژه تهران) و محیط زیست
- ۴- آموزش و جوانان
- ۵- آشفتگی فرهنگ و اخلاق
- ۶- رنجوری تولید

این مشکلات، با هم در ارتباط بوده و هر یک، دیگری را بر می‌انگیزد، لذا بدون دست یافتن به تصمیمی جامع و همه‌جانبه، گره هیچ‌یک به تنهایی گشوده نخواهد شد. کتاب پیشگیری و درمان، در سه بخش و دوازده فصل، سعی دارد به اجمال مروری بر تاریخچه مصرف مواد در ایران و جهان و علل و عوامل گرایش به اعتیاد و همچنین درمان آن داشته باشد.

در بخش اول اثر حاضر، که "ریشه‌های درد" نام دارد، با ذکر مقدمه‌ای به بررسی کلیات تاریخچه تریاک (بویژه در کشور بریتانیا)، تحقیقات جدید درباره تریاک و مشتقات آن، مسأله کمپانی هند شرقی و تجارت تریاک، اقدامات بین‌المللی و سیلان تریاک و هرویین به غرب و رفتار انگلیسی‌ها نسبت به این پدیده، مافیا و مواد مخدر و نقش سازمان سیا در به قدرت رسیدن مافیا و اینکه در ارتباط با این معضل اجتماعی چه باید کرد، پرداخته است.

در بخش دوم کتاب، تحت عنوان " آسیب شناسی"، ابتدا مروری بر تعاریف اصطلاحات وابسته به مواد شده و در قسمت کلیات به طور مختصر معیارهای تشخیص وابستگی به مواد و علایم و عوارض ناشی از آن بررسی شده (فصل سوم). در فصل چهارم این بخش، بحث اعتیاد و ناقل‌های شیمیایی مغز مرور شده است. خواننده در این قسمت با نورواناتومی و شیمی کانون‌های لذت و پاداش مغز، سیستم آدرنژیک و وابستگی، سیستم گابا و رابطه آن با وابستگی، انتقال دهنده عصبی سروتونین و تأثیر آن بر وابستگی و وابستگی به مصرف سیگار (نیکوتین) آشنا می‌شود. بنا به تشخیص نویسنده، فصل پنجم اثر، به بررسی انگیزه‌های جهانی و علل و عوامل مؤثر در شروع سوء مصرف مواد پرداخته، اما در فصل ششم، مشکلات جنسی به عنوان یکی از علل مصرف مواد و باور غلطی که در گرایش به اعتیاد شایع شده، مورد بررسی قرار گرفته و در آن به واکنش‌ها و پاسخ‌های جنسی و درمان بیماران مبتلا به ناتوانی جنسی پرداخته شده است. فصل پایانی این بخش نیز مروری بر شایع‌ترین مواد مصرفی در جهان، یعنی الکل و سیگار دارد.

بخش سوم کتاب، تحت عنوان "پیشگیری و درمان" تدوین شده که پنج فصل نخست آن، عمده‌ترین مباحث مربوط به این دو حوزه را مورد توجه قرار داده است. در فصل هشتم بحث پیشگیری در هر سه سطح آن مطرح شده است. فصل نهم نیز به مسأله کاهش ضرر و زیان مصرف مواد اختصاص دارد که در این قسمت با مباحثی نظیر، جایگزین کردن دارو و نزدیک شدن به دوز نگهدارنده، کاهش ضرر و زیان با پیشگیری ثانویه (تعویض سرنگ)، گسترش آموزش به هموعان، مصرف مواد در منطقه‌ای از شهر که تحت حفاظت پلیس باشد، مکان‌های مناسب برای استفاده از مواد، بازنگری در سیاست‌های کاربردی به عنوان پیشگیری اولیه و سیاست آزاد گذاشتن کانابیس در هلند، آشنا می‌شویم. فصل دهم به درمان و روش‌های مورد استفاده در سم‌زدایی پرداخته و فصل یازدهم به اجمال، دیدگاه اجتماع درمانی (TC) را مرور کرده است. آخرین فصل کتاب نیز نقدی بر شرایط موجود و آرایه راهکارهای مناسب برای پیشگیری و درمان اعتیاد دارد.

در مجموع، کتاب حاضر، اثری مفید برای علاقمندان به پیشگیری و درمان اعتیاد است که به قلم شیوای دکتر عبدالرضا عزیزی، مشاور و درمانگر اعتیاد نگاشته شده و به گونه‌ای سلیس و تحلیل‌گرایانه، سعی کرده است این پدیده را بویژه از بعد داخلی و خارجی مورد توجه و دقت قرار دهد.

خانواده و اعتیاد

نویسنده: دکتر سعید ممتازی

ناشر: انتشارات مهدیس

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۱، ۲۷۸ صفحه، قطع وزیری

تجربه جهانی در مسیر مبارزه با موادمخدر و پیشگیری از اعتیاد، نشانگر آن است که هم زمان با تلاش‌های پلیسی-انتظامی، در تداوم مبارزه سخت‌افزاری با این پدیده، باید حرکت‌های فرهنگی و به عبارتی نرم‌افزاری نیز در این عرصه انجام پذیرد. در این چارچوب، توجه به حرکت‌های فرهنگی، اجرای برنامه‌های مختلف آموزشی (عمومی و تخصصی)، اجرای برنامه‌های نمایشی، برگزاری نمایشگاه‌های آثار هنری، تولیدات سمعی و بصری، ایجاد باشگاه‌های فرهنگی و هنری، کتابخانه‌های روستایی، برگزاری شب‌های شعر و کتاب حاضر، حائز اهمیت است.

اثر حاضر که در ۹ فصل تنظیم شده، اقدامی فرهنگی برای پیشگیری از اعتیاد است که با حمایت دبیرخانه آموزش و فرهنگ پیشگیری از اعتیاد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی استان زنجان به چاپ رسیده و مخاطبین آن عموم افراد جامعه هستند. در فصل اول کتاب، اشاره‌ای مختصر به تاریخچه مواد در ایران، بویژه وضعیت کنونی جمهوری اسلامی شده است.

در فصل دوم، دلایل مصرف موادمخدر، با تأکید بر عوامل سرشتی یا شخصی، عوامل اجتماعی، زیست محیطی، فرهنگی و همچنین عواملی نظیر، جنس، سن و وضعیت اقتصادی-اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. در این قسمت، ماجراجویی و احساس جویندگان، دریافت احساس‌های مصرف و عدم مصرف مواد، نظارت‌های رسمی و غیر رسمی اجتماع و انگیزه‌های شروع سوءمصرف مواد و در نهایت انگیزه‌های ترک اعتیاد مرور شده است.

در فصل سوم کتاب تحت عنوان، "پیامدهای قانونی موادمخدر"، آموزش‌هایی درباره لزوم آشنایی با قانون، مسایل قانونی اعتیاد در خانواده، قوانین و توضیحات مربوط به مسؤولیت کیفری اطفال، آشنایی با کانون اصلاح و تربیت و وضعیت بچه‌های اعتیاد تشریح شده است.

فصل چهارم این کتاب، به مسأله اعتیاد در خانواده می‌پردازد و در این میان تأثیر اعتیاد مادر بر جنین و نوزاد، تأثیر اعتیاد پدر بر اقتصاد و حمایت خانواده و شیوه تربیتی هر دو آنها تحت تأثیر اعتیاد و روند جهانی مصرف موادمخدر توسط نوجوانان مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل پنجم، نگارنده به عوامل فرهنگی - اجتماعی اعتیاد نوجوانان پرداخته و در این زمینه، اهمیت نقش رسانه‌های گروهی و گروه همسالان را مورد توجه قرار داده است. فصل ششم اثر حاضر، به بحث اعتیاد نوجوانان و ارتباط آن با خانواده پرداخته است. در این فصل، مباحثی نظیر والدین و تغییر رفتار، موادمخدر و تخریب دوره رشد نوجوانی، مسأله انتقال ارزش‌ها به فرزندان، اعتماد به نفس نوجوانان و اعتیاد، ویژگی بی‌حوصلگی در نوجوانان و خطر اعتیاد، تخریب رابطه نوجوان با والدین در اثر مصرف مواد و چگونگی تشخیص مصرف موادمخدر در نوجوانان مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل هفتم، ضمن تعریف بیماری افسردگی، علل و علائم این بیماری توصیف شده و نکاتی در زمینه افسردگی مصرف موادمخدر و حتی خودکشی، به والدین یادآور شده است.

فصل هشتم نیز به بررسی تأثیرات موادمخدر بر بدن، آشنایی با مواد افیونی، شیوه مصرف و تأثیرات آن، تأثیر داروهای مسکن و محرک بر دستگاه‌های عصبی مرکزی و توصیف مواد توهم‌زای استنشاقی و حشیش پرداخته است.

در فصل پایانی کتاب، اشاره‌ای مختصر به خطرات عدم رعایت بهداشت مصرف موادمخدر تزریقی شده و در آن موضوعاتی از قبیل: مشخصات مصرف‌کنندگان موادمخدر تزریقی، ایدز یا اچ آی وی، هیپاتیت‌های ویروسی، سل و بیماری‌های قابل انتقال از راه آمیزش جنسی، مورد بررسی قرار گرفته است.

در خاتمه باید گفت که دکتر سعید ممتازی، در کتاب خود، "خانواده و اعتیاد" به شکل مؤثر، عمده‌ترین مباحثی را که در ارتباط با خانواده می‌تواند مورد استفاده علاقمندان به آشنایی با مواد و اعتیاد قرار گیرد، جمع‌آوری کرده و با قلمی شیوا به رشته تحریر آورده است. این اثر، کتابی مفید برای تمامی دانشجویان رشته‌های روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، مددکاری اجتماعی، پرستاری و ... است.

راهنمای والدین برای پیشگیری از اعتیاد

(گسترش دنیای عاری از موادمخدر)

مترجم: حمیدرضا طاهری نخست

ویراستار: محمدنقی داستانی

ناشر: دبیرخانه ستاد مبارزه با مواد مخدر، انتشارات مهدیس

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۲، ۶۷ صفحه، قطع رقعی

تربیت فرزند یکی از مهم‌ترین وظایف والدین در طول زندگی است، ولی متأسفانه در بیشتر موارد، والدین آمادگی لازم برای تربیت فرزندان را ندارند. بیشتر افراد نحوه تربیت والدین خود را دیده‌اند و به این طریق آموخته‌اند چگونه می‌توانند پدر یا مادر شوند. مشاهده طرز برخورد والدین، تنها آموزش فرزندان است، در حالی که با این آموزش غیر مستقیم، نمی‌توان از اعتیاد فرزندان پیشگیری کرد. امروزه مصرف وسیع مشروبات الکلی و انواع موادمخدر در فرزندان، خانواده و جامعه، تبدیل به موضوع مهم و نگران‌کننده‌ای در سطح جهان شده که در حدود ۳۰ یا ۴۰ سال گذشته وجود نداشت.

واقعیت این است که سهل‌انگاری والدین در انتقال اطلاعات صحیح و آموزش مهارت‌های زندگی به فرزندان، مشکلات بی‌شماری را در زندگی اجتماعی آنان به وجود آورده است. این در حالی است که بسیاری از والدین به درستی نمی‌دانند چگونه باید آموزش‌های لازم را به کودک خود بدهند. لذا، بسیاری از مردم، هم‌اکنون نیازمند دریافت کمک برای رهایی از تهدید خطرناکی هستند که در کمین فرزندان آنها است و هر لحظه سلامتی و خوشبختی آنها را تهدید می‌کند. پژوهش‌های اخیر، بر پیشگیری از سوء مصرف مواد، از طریق آموزش والدین صحنه گذاشته که کتاب حاضر به برخی از این مسایل پرداخته است.

کتاب "راهنمای والدین برای پیشگیری از اعتیاد" که توسط حمیدرضا طاهری نخست، به فارسی روان برگردانده شده، از چند قسمت تشکیل می‌شود که پس از پیش‌گفتار و مقدمه‌ای کوتاه، به مسأله آموزش ارزش‌ها به والدین پرداخته است. در این قسمت به والدین گفته می‌شود که از واقعیت‌ها آگاه باشند، خطرات مصرف الکل و مواد توسط

فرزندان مرور می‌شود، واقعیت‌هایی دربارهٔ مصرف سیگار بیان می‌شود، به نحوهٔ صحبت کردن با فرزندان و گوش دادن به سخنان آنان اشاره می‌شود و پیشنهادهایی برای برقراری ارتباط مؤثر با فرزندان، به والدین ارائه می‌شود.

در بخش بعدی کتاب که "راهنمای صحبت کردن با فرزندان" نام دارد، به چگونگی برقراری ارتباط با کودکان پیش دبستانی، بچه‌های مهدکودک تا کلاس سوم، با تأکید بر ویژگی‌های روان‌شناختی و رشدی آنان پرداخته است. همچنین، در قسمت بعد، فعالیت والدین در ارتباط با جمعیت‌ها و نهادهای مختلف و گروه‌های حمایتی والدین، در قالب همکاری والدین و مدرسه مورد بررسی قرار گرفته است.

اطلاعات جامعی در قسمت راهنمای انواع داروها و موادمخدر ارائه شده است. در این بخش از کتاب، والدین با موادی نظیر الکل، سیگار، حشیش، مواد استنشاقی، کوکائین و سایر محرک‌ها، آرام بخش‌ها، توهم‌زاها، نشئه‌آورها، موادساختگی، آنابولیک استروئیدها و مواد زیر مجموعهٔ آنها آشنا می‌شوند. در قسمت پایانی کتاب نیز اشاره‌ای به راهنمای سریع والدین در پیشگیری از مصرف مواد شده است. در این بخش، درس‌هایی که والدین باید دربارهٔ فرزندان خود بدانند، ارائه شده و پانزده روش برای کمک به فرزندان معرفی شده است. در پیوست این مجموعهٔ وزین نیز نشانی و تلفن مراکز پذیرش، درمان و پیگیری معتادان خود معرف وابسته به سازمان بهزیستی سراسر کشور آمده است.

به جرأت می‌توان گفت این اثر، از معدود آثار به چاپ رسیده‌ای است که به طور مستقیم به والدین آموزش‌هایی در زمینهٔ پیشگیری از اعتیاد، (با هدف گسترش دنیای عاری از مواد) می‌دهد. این کتاب که توسط دبیرخانه ستاد مبارزه با موادمخدر به چاپ رسیده، اثری ارزنده و مفید برای تمام خانواده‌هاست.

جامعه عاری از اعتیاد

نویسنده: دکتر داریوش فرخاک

ویراستار: دکتر محسن روشن پژوه

ناشر: انتشارات پرشکوه

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۱، ۱۴۵ صفحه، قطع وزیری

گسترش سوء مصرف موادمخدر بویژه در میان جوانان، در کنار صدمات بهداشتی - اجتماعی، با تأثیر مستقیم بر توان آموزشی و کسب مهارت‌های شغلی آنان، اثرات زیانباری بر روند توسعه انسانی می‌گذارد. تلاش‌های هماهنگ کشورهای مختلف برای رویارویی با عوارض و پیامدهای سوء مصرف موادمخدر که در چارچوب توافقات متعدد بین‌المللی انجام می‌شود، بیانگر عزم جامعه جهانی برای کنترل آثار این پدیده، به عنوان مانعی فراروی سلامت فردی و اجتماعی است.

حل مشکل اعتیاد به موادمخدر، مستلزم توجه به مسایل بسیاری از جمله، کشت، داشت، برداشت، و از همه مهم‌تر عزمی استوار است که از طرف کشورهای گوناگون، از طریق مجامع بین‌المللی حمایت می‌شود. در این کشور کمتر بر عوامل سبب‌ساز اقتصادی و اجتماعی و عوامل زیستی - روانی تأکید شده و بیشتر سعی بر آن بوده است که با کند و کاوی در روابط بین فردی اعضای خانواده و تأثیر رفتار اعضای خانواده بر یکدیگر، مسأله مورد بررسی قرار گیرد.

کتاب حاضر در ۳ بخش، به آموزش روش‌های کاربردی مداخله در بحران سوء مصرف مواد می‌پردازد که با توجه به ترجمه روان دکتر داریوش فرخاک و اضافاتی که بر گرفته از تجربیات نویسنده است، این اثر به مجموعه‌ای نفیس برای مطالعه اولیا و مربیان تبدیل شده است.

بخش اول کتاب، به اجمال وضعیت سوء مصرف مواد را در ایران مورد بررسی قرار می‌دهد و در این میان، مروری بر وضعیت قوانین مبارزه با موادمخدر، اقدامات انجام گرفته در زمینه کاهش تقاضای مواد در کشور، برخی از نتایج حاصل از کنترل عرضه و ترانزیت موادمخدر، گسترش همکاری منطقه‌ای و بین‌المللی، نقش وسایل ارتباطی جمعی،

پیشگیری در محل کار، درمان و بازپروری، مقابله با عرضه، اهداف استراتژیک برنامه‌های مقابله با عرضه و... کرده است.

در بخش دوم کتاب، تحت عنوان "چگونه فرزندان تربیت کنیم که گرایش به سوء مصرف مواد نداشته باشند"، مباحثی نظیر: احساس بزرگ شدن، احساس تعلق، کمک به فرزندان خود برای این که تسلیم فشار دیگران نشوند و موقعیت‌های اجتماعی مناسبی داشته باشند، یا اینکه بتوانند ارتباطات و روابط خود را استحکام بخشند، احساسات و افکار خود را بیان کنند، تصمیم‌گیری درست برای حل مشکلات، توضیحاتی درباره ریسک کردن و تعاریف اختلالات ناشی از مواد مخدر، آشنایی با مواد، علل و عوامل گرایش به اعتیاد، عوارض مصرف و ده‌ها نکته آموزنده دیگر که به تربیت صحیح فرزندان کمک می‌کند، تشریح شده است.

بخش سوم نیز اختصاصاً مداخلات سودمند برای مقابله با سوء مصرف مواد را مورد بررسی قرار می‌دهد. این بخش از کتاب دارای چهار فصل است.

در فصل اول نکاتی درباره چگونگی رو به روشن شدن با فرزند معتاد ارائه شده است. چگونگی برخورد با فرزند معتاد در این فصل، از شش مرحله می‌گذرد، اول: ایجاد چتر حمایتی؛ دوم: جمع‌آوری اطلاعات، سوم: خود را آماده کنید؛ چهارم: بهترین نتیجه را انتظار داشته باشید، پنجم: با فرزند معتاد خود رو به رو شوید و ششم: سعی کنید مرتکب اشتباهات نشوید.

در فصل دوم، مطالبی در ارتباط با چگونه رو به رو شدن با نوجوانان سلطه طلب، جمع‌آوری و تدوین شده است که عمدتاً حول محور مسؤلیت‌پذیری رفتار توسط نوجوانان و هدایت آنها در مسیر سالم زندگی می‌چرخد.

فصل سوم نیز به زمینه‌های اعتیاد در نوجوانان می‌پردازد و برخی از حالت‌ها و عواقب تحت تأثیر مواد را، برای آشنایی بیشتر والدین توضیح می‌دهد.

فصل چهارم راهکارهای عملی برای پدران و مادران را به منظور پیشگیری از اعتیاد نوجوانان مرور می‌کند. در این پارچوب تذکراتی درباره چگونگی مواجهه با مسایل قضایی داده شده است.

همچنین، در انتها ۱۰ راهکار عملی برای خانواده‌هایی که نگران معتاد شدن فرزندان خود هستند ارائه شده که این اثر را برای همه خانواده‌ها مفید و کاربردی کرده است.